

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Griekse epigrammen in kapitalen: Anthologia Planudea, ed. Janus Lascaris (Florence: Laurentius de Alopa, 1494), 4°. thysia 127

Jonge, C.C. de; Anrooij, W. van; Hoftijzer, P.

Citation

Jonge, C. C. de. (2023). Griekse epigrammen in kapitalen: Anthologia Planudea, ed. Janus Lascaris (Florence: Laurentius de Alopa, 1494), 4°. thysia 127. In W. van Anrooij & P. Hoftijzer (Eds.), *Tot publijcque dienst der studie* (p. 44). Hilversum: Verloren. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3715859>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3715859>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων. *Anthologia Planudea*, ed. Janus Lascaris (Florence: Laurentius de Alopa, 1494), 4°. THYSIA 127.

Epigrammen zijn korte gedichten. In de Griekse wereld was het epigram ('opschrift') oorspronkelijk een inscriptie die aangebracht werd op grafstenen, wijgeschenken en gebruiksvoorwerpen. Het epigram groeide uit tot een literair genre dat tot grote bloei kwam in de hellenistische, Romeinse en Byzantijnse perioden. Epigrammen werden voorgedragen bij het symposium, en in bloemlezingen gepubliceerd. Ze zijn veelal geschreven in het elegisch distichon – een afwisseling van dactylische hexameter en pentameter. Epigrammen kunnen allerlei onderwerpen hebben, van liefde en wijn tot leven en dood. Ze zijn zorgvuldig gecomponeerd, met aandacht voor woordplaatsing en klankeffecten; meestal bevatten ze een pointe die de lezer even doet glimlachen.

De *Anthologia Graeca* is een verzameling van ruim vierduizend epigrammen van ca. driehonderd Griekse dichters. Deze verzameling is bewaard gebleven in twee belangrijke middeleeuwse handschriften. De *Anthologia Palatina* is een handschrift van ca. 980, dat in 1606 werd ontdekt in Heidelberg. De *Anthologia Planudea* is een bloemlezing die de monnik Maximus Planudes in 1299 voltooide. Planudes' bloemlezing staat aan de basis van de uitgave van Lascaris die zich in de Bibliotheca Thysiana bevindt.

In 1494 verzorgde Janus Lascaris de *editio princeps* van de *Anthologia Planudea*. Het werk werd op verzoek van Lascaris uitsluitend in hoofdletters gedrukt. Hij wilde hiermee de oorsprong van het Griekse epigram in herinnering roepen. In de oudheid werden Griekse teksten consequent in hoofdletters geschreven; inscripties zijn dan ook altijd in kapitalen gesteld. Door de typografische keuze van Lascaris maakt de *Anthologia Planudea* een klassieke indruk, die de lezer een directe ingang tot de antieke wereld lijkt te verschaffen.

Lascaris was een veelzijdige uitgever, dichter en filoloog. In 1453 ontvluchtte hij Constantinopel. In Florence ging hij in de leer bij de uitgever Demetrius Chalkokondyles, die in 1488 de eerste editie van Homerus verzorgde. Voor de bibliotheek van Lorenzo de' Medici kocht Lascaris meer dan tweehonderd Griekse handschriften, die hij tijdens lange reizen door Griekenland en Klein-Azië aantrof in kloosters en privéverzamelingen.

Op de eerste bladzijde van de *Anthologia Planudea* vindt de lezer een epigram dat door Lascaris zelf is ge-

componeerd, onder de titel εἰς τὰ παλαιὰ γράμματα ἐν οἷς ἐκδίδεται τὰ ἐπιγράμματα ('op de oude letters waarin de epigrammen zijn uitgegeven'). In dit gedicht draagt Apollo de Muzen op om de oude Griekse literatuur van de ondergang te redden door middel van het boek: 'Redt, Muzen, de pracht van het vaderland!' Apollo leidt de Muzen naar het westen, zodat ze de klus kunnen klaren. Zeus stemt in met het plan van Apollo en nodigt de Muzen uit om 'een koor van vrijheid' te vormen. De strekking is helder: dankzij het gedrukte boek (en Lascaris' editie) zal het cultureel erfgoed van de oude Griekse manuscripten bewaard blijven voor de toekomst. Na het gedicht volgt een inleidende Latijnse tekst, waarin Lascaris zijn uitgave opdraagt aan Pietro de' Medici (zoon van Lorenzo).

Janus Lascaris overleed op 7 december 1534. Hij werd begraven in de Santa Agata de' Goti in Rome. Op zijn grafombe staat natuurlijk een Grieks epigram. In een klassieke stijl vertelt Lascaris aan de voorbijganger dat hij ver weg van zijn vaderland begraven is, in zijn tweede vaderland Italië: 'Lascaris heeft zijn aardse resten afgelegd in vreemde aarde, | maar niet was hij zeer ontevreden over deze vreemde aarde, vreemdeling: | Gastvrij was het land dat hij vond, maar hij lijdt eronder als | zijn vaderland niet langer vrije aarde uitstrooit over de graven van Grieken.' Ook dit gedicht thematiseert de verbinding tussen oost en west, die centraal staat in het werk van Lascaris. Dankzij zijn inspanningen als verzamelaar en uitgever is een groot deel van de Griekse literatuur in het westen bewaard gebleven.

Thysius kocht dit exemplaar in 1649 op een veiling van de bibliotheek van Willem Goes, schepen van Leiden en raadsheer in het Hof van Holland. Hij betaalde er 2 gulden en 19 stuivers voor. Goes was getrouwd met Elizabeth Heinsius, dochter van Daniël Heinsius, bibliothecaris van de Leidse universiteit. Heinsius schreef graag Griekse gedichten en imiteerde de epigrammen uit de *Anthologia Graeca*. Het is denkbaar dat Thysius' exemplaar van de *Anthologia Planudea* ooit aan Daniël Heinsius heeft toebehoord.

Casper de Jonge

Het boek opent met een epigram van de hand van de tekst-uitgever Janus Lascaris, die bezingt hoe de boekdrukkunst de Griekse literatuur voor de ondergang behoedt.

ΧΑΛΚΟΤΥΠΟΣ ΣΕΛΙΣΙ ΜΟΥΣΩΝ ἈΓΩΣ ἘΔΡΑΚΕ ΔΩΡΩΝ
ΩΓΥΓΙΩΝ ΔΑΝΑΟΣ Τὸν ΠΟΤ' ἔΔΕΙΞΕ ΤΥΓΩΝ.
Κῆρ' ἑλίκωνι ἰάδεσσιν, τί μέλλομεν, ἔς γάτων Ἀΰοις
ἔλθομεν ἡμερίων. ἑλλάς ἰδ' αὖ θάλεθει.
οὐτὶ δολοφρονέων ζηνὸς φρένα ρεῖσε βρομθεύς
ἥδ' ὅς ἐμεν μερόπων μηδὲν ἄνευ σοφίης.
ἡφαίστου Πραγίδεσσιν καὶ ἔννεσίαισιν Ἀθήνης
ἄφ' οἷτ' ἀκτιανότερῳ φάρμακ' ἔδεκτο νόος.
γράμμα λίθων γαίης Παναληθῆος ὥς τις ἀπορρῶς
ἔστωρ' ἐϋμνοπόλιν Δαφνοκόμους Τροχιάς.
ἡμετέρου λειμῶνος ἰδ' ἄνθεα, εἰρεσιόνην
κῆρυ ἐνὶ προούροις ἀενάων Σελίδων.
ἰλλὰ δὲ ὕμνα γόροι θεῖην καλέουσιν Ἀργεῖν.
σώσατε Περὶ δας πατρίδος Ἀγλαίην.
ἔννεπε Λητοῖδης ὠκὺς θεὸς ἔργον Ἀνύσαι.
ἦγε ν' ἐξέσπερ' ἦν, νεῦσε δ' ἄναξ Κρονίδης
στήθε' ἑτέλευθερίης θάσσειν χορὸν Ἀγλαὰ τέκνα
ἑλλάδος ἠγαθέης ἠόεα μαίόμεναι.

ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ.

Janus Lascaris.

